

Piráti Internetu

Vojny o obsah očami pirátskej generácie

Autor, sám také tak trochu internetový pirát, zároveň umělec, pohrávajíc si s kódy, VJ a šéfredaktor internetového rádia Tlis.sk, píše o súčasnom vývoji problematiky sdílení obsahu v prostoru sítě. V boji mezi piráty a společnostmi hájícími tradiční autorská práva a zisk jsou obě strany nuceny vynalézat nové a nové způsoby, jak dosáhnout svého, přičemž každé vítězství je pouze dočasné.

Peter Gonda

Stiahnuť si film. Fráza, ktorá pre 23-ročnú študentku Kláru znamená asi takú ilegalitu ako „spraviť si čaj”. Klára sa považuje za internetovú pirátku. Ako jedna z mála jej spolužiakov na nemenovanej filmovej škole zvládla sťahovanie cez torrenty a svoje poznatky si rozširuje sťahovaním ťažko dostupných umeleckých filmov. „Filesharing je pre mňa pozitívny jav, pretože sa môžem dostať k filmom, ktoré tu nikto nedistribuuje, v kinách nikdy nepôjdu a v knižniciach a požičovniach sa k nim tiež nedostanem.”

“Copyright wars”

Filesharing, zdieľanie nelegálneho obsahu, sa do pozornosti širokej verejnosti dostal koncom 90-tych rokov, keď si na vrchole slávy služby Napster 25 miliónov užívateľov z celého sveta vymieňalo hudbu vo vtedy ešte malých a nekvalitných MP3-kách. Keď Napster v 2001 prehral súd s RIAA a následne svoju sieť vypol, P2P hnutie, tvorené miliónmi užívateľov distribuovaných pirátskych sietí, sa nezastavilo. Už počas fungovania Napsteru sa na nete objavili tucty podobných služieb ako boli KaZaA, Grokster, Morpheus alebo Soulseek. Niektoré z nich na žaloby amerických štúdií reagovali pokusmi zlegalizovať sa, niektoré zaplatili a zanikli, iné doteraz unikajú pozornosti a žalobám. V polovici nultých rokov sa s nástupom protokolu Bittorrent, určeného na distribúciu veľkých objemov dát, sa tieto služby stali marginálnymi. Inovácia, ktorú priniesol, spočíva v tom, že rýchlosť sťahovania súboru sa za ideálnych podmienok zvyšuje v závislosti od počtu ľudí, ktorí ho sťahujú. Popularita Bittorrentu opäť otvorila otázku legálnosti: torrentové servery neuchovávajú obsah na svojich diskoch, ale len sprostredkovávajú výmenu dát medzi užívateľmi – ich prevádzkovatelia teda nenesú priamu zodpovednosť za porušovanie autorských práv. Spôsoby zdieľania na internete sa ešte viac rozšírili vznikom služieb ako Megaupload alebo Rapidshare.

Každá nová cesta, ako zdieľať, so sebou priniesla žaloby a protiopatrenia zo strán organizácií zastupujúcich veľké nahrávacie spoločnosti alebo filmové štúdiá. O celej šírke debaty, praktík a technologických súbojov pripomínajúcich hru na mačku a myš, kde na jednej strane stoja veľkí držitelia obsahu a na druhej milióny užívateľov, sa začalo rozprávať ako o „copyright wars”.

Pirátom z nutnosti.

Veľkí výrobcovia technológií a obsahu vytvorili DRM (Digital Rights Management) – súbor technológií, ktorý upravuje zariadenia ako DVD alebo MP3 prehrávače tak, aby obsah z nich nebolo možné ľahko kopírovať. V prípade DVD diskov to bola šifrovacia technológia nazvaná CSS (Content Scrambling System), vďaka ktorej sa disk dal prehrávať iba v určitých licencovaných zariadeniach. Netrvalo dlho a CSS prelomil 16-ročný nórsky tinedžer, ktorý na internet zavesil zdrojový kód programu nazvaného DeCSS. Podobný osud mali aj novšie (a stále používané) postupy šifrovania DVD a Blue-Ray diskov.

Štúdia Patricie Akester (*Technological accommodation of conflicts between freedom of expression and DRM: the first empirical assessment*), ktorá v priebehu niekoľkých rokov mapovala efekty DRM na rôzne skupiny užívateľov British Library zisťuje, že DRM užívateľom spôsobuje problémy: študenti

alebo pedagógovia filmových odborov radšej používajú nelegálne postupy na získavanie študijných pomôcok, akými sú ukážky z filmov. Je jednoduchšie použiť program podobný DeCSS než pomocou kamery nahrávať premietaný film, keďže DRM zabudované v prehrávačoch priame kopírovanie signálu neumožňuje. Podobný postup zvolila aj slepá užívateľka, ktorá sa rozhodla stiahnuť si pirátsku verziu knihy, keď program, ktorý jej pomocou syntézy reči číta text, nedokázal prečítať pdf knižku s DRM kúpenú z Amazonu.

Vojnové stratégie

Za posledné roky sa veľkí vlastníci obsahu uchylujú k ofenzívnejším stratégiám boja s internetovým pirátstvom. Od iniciovania fyzického zhabania serverov (ako v prípade The Pirate Bay v roku 2006, alebo OiNK.cd v 2007) sa prešlo ku priam dezinformačným postupom. Mladé technologické spoločnosti ponúkajú rôzne formy narušovania P2P sietí: posielanie šumu alebo anti-pirátskej propagandy namiesto skutočného obsahu, vytváranie „fake“ (falošných) torrentových súborov, ktoré sa počas sťahovania zaseknú, alebo vytváranie celých falošných torrentových stránok. Cieľom týchto stratégií je sťažiť užívateľovi hľadanie pirátskeho obsahu na internete natoľko, aby pre neho bolo jednoduchšie si ho kúpiť. Okrem čoraz dômyselnejších postupov ako obchádzať filtrovanie internetu a „anonymizovať“ sťahovanie nelegálneho obsahu, boli odpoveďou z pirátskej strany privátne torrentové weby. Na týchto stránkach, prístupných len na pozvánky, sa vymieňa obsah, ktorý musí spĺňať prísne požiadavky na kvalitu. Najznámejším takýmto webom bol už spomínaný OiNK, ku ktorého užívateľom sa otvorene hlásili aj celebrity ako Trent Reznor z Nine Inch Nails („čokoľvek vás napadlo tam bolo, a v takom formáte, aký ste chceli“) alebo DJ a zvukový aktivista Dj/Rupture („Oink bol internetovým rajom pre fanúšikov hudby“). Po jeho zatvorení sa na nete objavili tucty podobných stránok ako Waffles.fm alebo What.cd, medzi ktoré sa rozdelila väčšina jeho 180.000 užívateľov.

Piráti v parlamente

Copyright wars neprebiehajú len na technologickej úrovni. Legislatívne reakcie na filesharing majú zväčša reštriktívnu podobu. Či už sa jedná o tajne pripravovanú super-dohodu o intelektuálnom vlastníctve ACTA, alebo o francúzske HADOPI – vládnu agentúru, ktorá na základe rovnomeného zákona schváleného začiatkom mája môže užívateľov odpájať od Internetu po troch prípadoch porušenia autorského zákona (v dobe zalamovania článku *francúzsky ústavný súd rozhodol o tom, že „Internet je súčasťou slobody vyjadrovania“ a HADOPI je protiústavný*). Podobnou cestou sa podľa vyjadrení vládnych predstaviteľov chystajú vydať aj v Anglicku. Španielske súdy naproti tomu v máji tohto roku oslobodili užívateľa, ktorý stiahol vyše 3000 filmov na základe toho, že ich nevyužíval na komerčné účely. Hitom tejto jari bol súd zo švédskymi The Pirate Bay. Súd síce prehrali a kvôli obvineniu z „napomáhania porušovaniu autorských práv“ im hrozí rok väzenia a pokuta vo výške 2.7 milióna euro, ale stránka funguje ďalej a v súčasných európskych voľbách úspešne propagovala švédsku „stranu pirátov“ Piratpartiet, ktorá získala mandáty v európskom parlamente.

Pohľad na „deklaráciu princípov“ švédskej Piratpartiet ukazuje, že vojna o filesharing sa dotýka omnoho širšej debaty o digitálnych právach, súkromí a intelektuálnom vlastníctve. Zakladateľ Electronic Frontier Foundation, nadácie zaoberajúcej sa ochranou občianskych práv na internete, J. P. Barlow ako reakciu na jednu z prvých legislatívnych úprav, ktorá sa zaoberala internetom, napísal v roku 1996 Deklaráciu nezávislosti kyberpriestoru (A Declaration of the Independence of Cyberspace). Jej veľkolepý úvod „*Vlády industriálneho sveta, vy unavení giganti z mäsa a ocele, prichádzam z Kyberpriestoru, nového domova Mysle. V mene budúcnosti, vyzývam vás, minulých, aby ste nás nechali na pokoji. Nie ste medzi nami vítaní. Tam kde sa stretávame, nemáte žiadnu suverenitu.*“ dodnes výstižne vyjadruje nádeje vkladané do internetu a takisto odpor voči zásahom hierarchicky štrukturovaných štátov do jeho decentralizovanej a distribuovanej podstaty.

Inovácia alebo ohrozenie ?

Na jednej z prednášok bratislavského matfyzu sa prednášajúci Andrej Ferko, inšpirovaný textami amerického futurológa a propagátora digitálnej revolúcie Alvina Tofflera vyjadril, že adoptovanie nových technológií a nimi prinesených paradigiem sa oneskoruje vždy aspoň o jednu generáciu. Pokiaľ sa tá mladá už od malička pohybuje v informačnej dobe, legislátori, politické a ekonomické elity žijú ešte v starej, industriálnej paradigme. Pre korporácie predstavujú nové technológie vždy ohrozenie. Podobne reagovali v prípade príchodu gramofónových platní, rádia a naposledy VHS videa. Technologická inovácia je nepochybne potrebná a je skôr otázkou budovania nových ekonomických modelov. Medzi najviditeľnejšie alternatívy patrí legislatívni návrhy licencií *Flatrate* alebo *Blanket licencing*. Tento navrhovaný spôsob odmeňovania autorov spočíva na zavedení malého poplatku pripočítaného k cene internetového pripojenia, MP3 prehrávačov, USB kľúčov, CD alebo DVD diskov. Združenia vlastníkov práv by takto získané financie prerozdelenovali na základe štatistík sťahovania na P2P sieťach.

V marci minulého roku sa P2P scénou prehnala informácia, že Jim Griffin, známy zástanca blanket-license modelu, bol najatý ako konzultant spoločnosťou Warner. Kontroverzný krok ukazuje, že veľké štúdiá začínajú zvažovať aj iné taktiky ako doterajšiu vojnu a že sa ťažisko debaty presúva od kriminalizácie sťahovania k hľadaniu spôsobov, ako na ňom zarábať bez obmedzení pre užívateľov. Podrobnosti Griffinovej práce vyšli najavo v decembri, keď na internet unikla prezentácia, ktorou sa snažil presvedčiť štúdiá, providerov internetu a americké univerzity, aby sa spojili pre experimentálne zavedenie blanket-license systému pre študentov žijúcich v univerzitných mestečkách.

Vlk sýty a ovca celá.

Navrhovaný model príliš pripomína daň, ktorej férovú redistribúciu umelcom je ťažké zaručiť. Získať kompletný prehľad o počte sťahovaní je logisticky mimoriadne náročné a nekompletné informácie zvyhodňujú len veľkých umelcov. Udržať celý systém funkčným by si vyžadovalo nemalú časť získaných financií a tak vlastne blanket-license pripomína staré schémy vyberania poplatkov, len v novom technologickom šate. Zaplatením by sa užívateľ vyhol prípadným žalobám a právnym postihom – tie však hrozia aj teraz a ľuďom to v sťahovaní neprekáža. V prípade poplatkov, aké sa už teraz prirážajú k cenám médií a nosičov dát, sa vôbec neberie do úvahy, že nosiče nemusia byť použité na distribúciu pirátskeho obsahu. Iné formy modelov sa skôr podobajú na šikovný marketing: voľne šírené dielo je reklamou na koncerty alebo pridaný obsah, či vyššiu kvalitu ako v prípade Nine Inch Nails a Radiohead. Spisovatelia ako Cory Doctorow svoje knihy sprístupňujú pod licenciou Creative Commons vďaka ktorej si uchovávajú kontrolu nad komerčným využitím diela a zároveň využívajú možnosti internetu na svoju propagáciu. Paolo Coelho svoje knihy vlastnoručne vešia na torrentové stránky a podporuje služby ako Pirate Bay. Mnoho hudobníkov svoju tvorbu vydáva na netlabeloch, zadarmo na stiahnutie.

Technologická paradigma sa posúva a riešenia vzniknutej situácie by sa nemali hľadať v reštriktívnych zákonoch alebo postojoch. P2P je inovácia, ktorá sa, ako mnoho iných, zrodila z internetu a dokázala otriasť súčasným systémom copyrightov a licencií. Na fakt, že existujú ekonomické modely schopné prijať P2P poukazujú aj rôzne technologické firmy, ktoré sa zaoberajú meraním popularity obsahu na P2P sieťach (BitChampagne, BayTSP), prípadne paradoxne útokom proti nim (MediaDefender, Web Sheriff). V ďalších rokoch sa ukáže, či sa internetu podarí zachovať si svoju slobodnú podstatu a či majitelia obsahu dokážu prísť s úspešnými a otvorenými spôsobmi šírenia svojich diel.

Autor je studentem Kognitívnych vied na FMFI UK v Bratislavě